

דיני ספיקות איסור לקטן ושבתת בנו
"חוקים להודותם"

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל ישב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת חיי שרה

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן העניינים

ה ..... 'מידת ההשתוות' כולן שווין לטובה -

☆ שוין לטובה - שלא הרגישה כלל ברעה ☆ וה' ברך את אברהם בכל ☆ מדרגת 'גם זו לטובה' יתירה ממדרגת 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד' ☆ שרה נהגה במדת ההשתוות בלי שינוי בין ימי הטובה או להיפך ☆ כשם שהם תמימים - כך שנותיהם ☆ ואברהם זקן בא בימים - יומין עלאין

ב' ..... כח האמונה להפך את מידת הדין למידת הרחמים

☆ באמת אין רע יורד מלמעלה והכל טוב ☆ כשמאמין שהכל לטובה - זוכה שימתקו הדינים מעליו ☆ ויקם אברהם מעל פני מתו - תקומה מכח האמונה ☆ גם חושך לא יחשיך - ממך ☆ ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת ☆ ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאותי ☆ 'שארית חמות תחגור' - בזכות 'חמת אדם תודך'

כ ..... וישקל אברהם לעפרון את הכסף

☆ בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחזת קבר ☆ לימוד לדורות מאברהם אבינו - לשנוא מתנות ולפזר מממונו למצוות ☆ יפזר מעותיו על המצוות ולא יעשה אותם בחינם ☆ אשתדלותא דקודשא בריך הוא דקיימא בעובדא - אסיר לנטלא ליה למגנא וברינקנייא ☆ אין הסט"א שולט במצוות שנעשים בדמים יקרים ☆ כל מצוה שקונה אותה ביוקר הרי זה מעולה יותר

פרשת חיי שרה

כולן שווין לטובה – מידת ההשתוות

☆ שוין לטובה - שלא הרגישה כלל ברעה ☆ וה' ברך את אברהם בכל ☆ מדרגת 'גם זו לטובה' יתירה ממדרגת 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד' ☆ שרה נהגה במדת ההשתוות בלי שינוי בין ימי הטובה או להיפך ☆ כשם שהם תמימים - כך שנותיהם ☆ ואברהם זקן בא בימים - יומין עלאין

שוין לטובה

- שלא הרגישה כלל ברעה

שוין לטובה'. ופירש הרה"ק רבי זוסיא, שצדקת אמיטית היתה שרה, שכל מה שעברה בחייה היתה אצלה לטובה ותמיד אמרה 'גם זו לטובה' (תענית כא). וזהו 'כולן שווין לטובה'.

'ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים' (כג א). פירש רש"י 'לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך: שכל אחד נדרש לעצמו, בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת עונשין, אף בת מאה בלא חטא, ובת עשרים כבת שבע ליופי. 'שני חיי שרה' - כולן שווין לטובה'.

והרה"ק ר' זושא זיע"א, היה נאה דורש ונאה מקיים, כפי הסיפור הידוע שהובא בספר נפלאות הרבי (פתיחה אות י) בזו הלשון 'הרה"ק מלובלין זצללה"ה אמר פירוש 'וירא בצר להם בשמעו את רינתם' (תהלים קו מד), אימתי רואה השי"ת בצר לאדם, באם שהאדם הוא בשמחה וברינה על כל מה שעובר עליו ומקבל הכל באהבה, וזהו 'בשמעו את רינתם'.

ולכאורה קשה, כיצד יתכן שכל חייה היו שווין לטובה, הלא רוב שנותיה היתה חשוכת בניים ושרויה בצער, סובלת רעב וגלות, שבויה ביד פרעה ואבימלך, וכיוצא באלו, והיאך כללות חייה היו שווים בעיניה לטובה.

וסיפר מרבו הקדוש הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג עם אחיו הקדוש בעל הפלאה זי"ע, ששאלו להמגיד הקדוש ממעזריטש זי"ע, איך אפשר לקיים דברי חז"ל (ברכות נד.) 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ולקבלונה בשמחה'. והשיב להם המגיד הקדוש, שילכו אל הבית המדרש, שם יש אחד

קושיא זו מצינו שהקשה ויישב הרה"ק ר' זושא מאניפולי זיע"א (הובא בספר זהב המנורה, פרשתו), וזו לשונו 'קשה, שכל כך הרבה עגמת נפש ודאגות וצרות עברה שרה בחייה, ואיך אומר רש"י 'כולן

וה' ברך את אברהם בכל

עוד מובא בזהב המנורה (שם ד"ה וה' ברך) בהאי לישנא 'וה' ברך את אברהם בכל' (בראשית כד א). פירש הרה"ק הרבי ר' זוסיא זצ"ל, היינו במידה טובה זו של 'כל', וכמו שמברכים (בברכות השחר) 'שעשה לי כל צרכי', כל מה שעושה לי הקב"ה לצורכי, הוא הכל לטובה, ובהרגשה נפלאה זו נתברך אברהם אבינו².

מדרגת 'גם זו לטובה' יתירה ממדרגת 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד'

והנה מצינו בש"ס ב' מעשים ידועים על קבלת רצון ה' באמונה שלימה - שהכל נהיה בדברו לתכלית הטוב. הראשון, המעשה עם נחום איש גמזו, שהיה אומר על כל מה שעבר עליו 'גם זו לטובה' (תענית כא.)³. והשני, עם התנא רבי עקיבא, שהיה גליל על לשונו לומר: 'כל דעביד רחמנא לטב עביד' (ברכות ס:)¹.

ושמו רבי זושא, הוא שותה בליקע ציביך, הוא יגיד לכם פירוש המשנה.

אזלי לבית המדרש וספרו להרבי ר' זושא שהמגיד אמר להם לשאול אותו. פתח פיו הקדוש בדרך צחוק ואמר להם: תמוה לי שצוה לכם לשאול אותי, הכי שייך לשאול זאת לאדם אשר לא היה לו עוד שום רע מעולם אפילו רגע אחד, כי מיום הולדתי יש לי כל טוב. שאלה זו צריכים אתם לשאול לאיש אשר היה לו חלילה רע. והם ידעו היטב כנודע, אשר הרבי ר' זושא היה עני ומדוכא גדול רח"ל כל ימיו, ומחמת זה הבינו שהמקבל באהבה אינו מרגיש שום רע, עד כאן. (והוא כעין שפירשו 'דורשי ה' לא יחסרו כל טוב', דלכך לא יחסרו, משום דכל דבר טוב אצלם. ונודע פירוש החתם סופר זצ"ל, 'הטיבו נגן בתרועה', אף אם ח"ו תרועה, על דרך (תהלים ב ט) 'תרועם בשבט' וכו' על רע כנודע, עם כל זאת ינגנו וירונו, כנ"ל)⁴.

א. על דרך זה פירשו המגידים את דברי המדרש רבה (פרשת נח א) 'בת ק' כבת כ"', שהוא רמז לפרק ק' ולפרק כ' שבתהלים. דהנה פרק ק' בתהלים הוא 'מזמור לתודה' שנאמר בו 'עבדו את ה' בשמחה, בואו לפניו ברננה' וכו', והוא פרק שכולו שירה והודאה, ואילו מזמור כ' שבתהלים נאמר על שעת צרה וצוקה, וכפי שנאמר בו 'יענך ה' ביום צרה וכו' ישלח עזרך' וכו'. ומאחר שאצל שרה אמנו הכל היה שווה לטובה, הן ביום צרה והן ביום שמחה, משום כך 'בת ק' כבת כ' - לגזירה שווה.

ב. הרה"ק רבי שמעון ירוסלבער זצ"ל זכה לאריכות ימים. פעם אחת שאלוהו: רבינו, במה הארכת ימים. והרה"ק ר' שמעון השיב: מימי נמנעתי מלהרהר אחר מידת הדין, ולא באתי בטענות כלפי מעלה, מה פשעי ומה חטאתי על כל סבל ומכאוב שהיה מנת חלקי. וכך אמרתי לעצמי: אם תקבל הכל באהבה, הרי טוב, אך אם לאו, יזמינו אותך לעלות השמימה, ושם יפתחו בפניך את ספר הזיכרונות אשר בו נכתבו כל מעשי הבריות, ואז תיווכח לדעת ש'הצור תמים פעלו וכל דרכיו משפט' (דברים לב ד). ומכיון שאיני חפץ לעלות לשמים קודם זמני, לכן לא הרהרתי אחר מידת הדין, ונשארתי בארץ לאורך ימים ושנים...

ג. זו לשון הגמ' 'ואמאי קרו ליה לנחום בכינוי זה: 'נחום איש גם זו' (על שום מה כינהו 'איש גם זו'). משום דכל מילתא דהוה סלקא ליה (שכל מאורע שהיה קורה לו), אמר: 'גם זו לטובה'. זימנא

חדא, בעו לשדורי ישראל דורון לבי קיסר (פעם אחת רצו ישראל לשלוח דורון לבית הקיסר). אמרו: מאן ייזיל (מי ילך בשליחותנו). כדאי שייזיל נחום איש גם זו, דמלומד ורגיל בניסין הוא. שדרו בידיה מלא סיפטא (שלחו בידו מלאו הארגז) דאבנים טובות ומרגליות. אזל בת בההוא דירא (לן בדרך בבית מלון). בליליא קמו הנך דירורי (בלילה, כאשר נחום גם את שנתו, קמו דיירי הבית), ושקלינהו לסיפטיה (נטלו את הארגז), הוציאו את מה שהיה בתוכו ונטלו לעצמם, ומלונהו עפרא (ומלאו את הארגז בעפר מחצר ביתם), והחזירוהו למקומו, כאילו לא אירע דבר.

כי מטא התם (כאשר הגיע נחום לשם - לבית הקיסר, והגיש לו את הדורון), שרינהו לסיפטא (פתחו המשרתים את הארגז), חזנהו דמלו עפרא (וראו שהוא מלא בעפר). בעא מלכא למקטלינהו לכולהו (רצה המלך בכעסו להרוג את כל היהודים). אמר: קא מחייכו בי יהודאי (לועגים לי היהודים, ששולחים לי במתנה ארגז מלא עפר). אמר נחום: 'גם זו לטובה'. אתא אליהו, אדמי ליה כחד מינייהו (בא אליהו הנביא, ונדמה למלך כאחד מהשרים). אמר ליה, דלמא הא עפרא - מעפרא דאברהם אבוהון הוא, (אולי אין זה עפר פשוט, אלא מעפרו המיוחד של אברהם אביהם, שהשתמש בו במלחמת המלכים), דכי הוה שדי עפרא - הו סייפיה (שכאשר היה אברהם זורק עפר על אויביו - היה העפר נהפך לחרבות), גילי - הו גירי (וכאשר היה זורק על אויביו קש - היה הופך לחיצים). דכתיב (ישעיהו מא ב) 'יתן כעפר חרבו, כקש נדף קשתו'.

הויא חדא מדינתא דלא מצו למיכבשה (היתה מדינה אחת, שלא היו יכולים חילותיו של הקיסר לכבשה). בדקו מיניה (בדקו מאותו עפר, שזרקו ממנו על חיל אותה מדינה) וכבשוה. עיילו לבי גנזיה (נכנסו לבית גנזיו של המלך), ומלוהו לסיפטיה (ומלאו את ארגזו של נחום) באבנים טובות ומרגליות, ושדרוהו ביקרא רבה (ושלחוהו למקומו בכבוד גדול). כי אתו ביתו בההוא דירורא (בדרך חזרה, שוב לן נחום באותו מלון), אמרו ליה: מאי אייתית בהדך, דעבדי לך יקרא כולי האי (מה הבאת איתך לבית הקיסר, שעשו לך כבוד גדול כזה). אמר להו: מאי דשקלי מהכא - אמטי להתם (מה שנטלת עימי מכאן - הבאתי לשם). סתרו לדירייהו (הרסו את ביתם), ואמטינהו לבי מלכא (והביאו את העפר לבית המלך).

אמרו ליה (למלך): האי עפרא דאייתי הכא (העפר שהובא לכאן) - מדידן הוא (משלנו הוא, והנה הבאנו לך עוד מאותו עפר). בדקוה - ולא אשכחוה (בדקו עבדי המלך אם יש אמת בדבריהם, שגם עפר זה - עפר פלא הוא, ולא נמצא כדבריהם), וקטלינהו להנך דירורי (והרגו את אנשי הבית).

ד. זו לשון הגמ' 'אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר, וכן תנא משמיה דרבי עקיבא: לעולם יהא אדם רגיל לומר: 'כל דעביד רחמנא, לטב עביד'. כי הא דרבי עקיבא, דהוה קאזיל באורחא. כי מטא להאיא מתא, בעא אושפיזא (אכסניא) ולא יהבי ליה. אמר: כל מה דעביד רחמנא, לטב הוא עושה.

אזל ובת בדברא (הלך ולן בשדה), והוה בהדיה תרנגולא (להקיצו משנתו), וחמרא ושרגא (נר), אתא זיקא (רוח) וכבייה לשרגא, אתא שונרא ואכליה לתרנגולא, אתא אריה ואכליה לחמרא. אמר רבי עקיבא: 'כל מה דעביד רחמנא, לטב הוא עושה'.

ביה בליליא, אתא גייסא (גייס של אויבים) ושבייה לבני מתא בשבי, אמר להו: וכי לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקב"ה, הכל הוא לטובה' (שהרי אילו היה מוצא אכסניא בעיר היה הולך בשבי יחד עם כל בני העיר, ואילו היה הנר דולק, היה הגייס רואה אותו ושובה אותו אליו, וכן אילו היה החמור נוער או התרנגול קורא, היה הגייס בא ושובה אותו).

ויש לומר, שזו היתה מידתה של שרה אמנו ע"ה, שהכל היה שווה אצלה לטובה, וכל השווערקיית'ן שעברו עליה, לא ראתה בהם רעה שהתבררה לבסוף כטובה – לטב עביד, אלא 'כולן שוין לטובה' אפילו בשעת הקושי והצער.

וכך אנו בניה ממשיכי דרכה, עלינו להשתדל בכל מאודנו ללכת בדרכיה, להמשיך לצעוד בנתיבות אמונתה, להאמין בטוב ה' בכל מה שעובר עלינו, בעבר בהווה ובעתיד, שהכל נעשה לטובה ברחמיו ובחסדיו ית', וכמאמר נעים זמירות ישראל (תהלים קמה ט) 'טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו'.

ובתולדות יעקב יוסף (פר' ויחי ד"ה ונ"ל דכל) חילק בין ב' המעשים הללו, שהם ב' דרגות באמונה, וגדולה היתה מידתו של נחום משל רבי עקיבא, מפני שלפי דברי רבי עקיבא, בהווה אין רואים את הטוב, אלא רק מאמינים שלעתיד יתגלה שהכל 'לטב עביד', וכפי שהיה במעשה שהביאה הגמ' (ברכות הני"ל), שלבסוף התברר שדוקא מה שלא הכניסו אותו בני אותה העיר לישן אצלם, היה לטובה – בכדי שלא ילכד עמהם כשיבוא הגייס וישבה את כל בני העיר. אמנם נחום איש גמזו לא הרגיש רעה כלל, אלא ראה את הטוב כבר בהווה, 'גם זו לטובה' עתה בפועל ממש'.

ה. זו לשון התולדות יעקב יוסף 'כי כאן נלמד שיהא אדם רגיל לומר כל דעבדין מן שמיא לטב, היינו גם שהיא רעה, רק סופו יהיה לטובה, וזה שאמר 'לטב'. ולכך מברכין על הרעה ברכה מיוחדת, דאם לא כן היה ראוי לברך בזה גם כן 'הטוב והמטיב', כסברת הרי"ף שם, אלא צריך לומר כאמור.

מה שאין כן ממעשה נחום נלמוד ענין אחר, שהכל תלוי במקבל, שאם מקבל לאותו דבר שאירע לו לטובה, נעשה באמת טובה מיד. והוא דקשה לנחום דנקרא 'גם זו', כדאיתא בפ"ג דתענית (כ"א), דשדרו על ידו דורון לבי קיסר מפטאמאן סיפטא דאבנים טובות ומרגליות, וגבנו ומלאו עפר. למחר, כי חזא אמר: 'גם זה לטובה', כי מטו התם בעי מלכא לקטלינהו לכולהו, אמר: מחייכי בי יהודאי. אתי אליהו וכו'.

ויש לתמוה(ו) אחר שראה נחום שגבנו ומלאו עפר, איך הלך בזה לקיסר לסכן כל היהודים ולסמוך על הנס.

וצריך לומר, דבארתי מה ששמעתי ממורי, ש"ס דמכות (כ"ד), 'בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה' (חבקוק ב ד) יעוין שם. וההיפך מזה, הרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה בידם (ברכות לה:), וכמבואר לעיל. ונחום איש גם זו באמונתו יחיה, שהיה מאמין אמונה שלימה שזו לטובה, וכך נעשה באמת, ואין זה אצלו נס כלל, והיה סומך על בטחונו ואמונתו, וכך עלתה לו'.

ו. מובא משמו של מרנא החפץ חיים זיע"א (מעשי למך, פר' ואתחנן) בזו הלשון 'היה מרגלא בפומיה: מיט אמונה איז קיין קשיות ניטא, אהן אמונה איז קיין תירוץ ניטא'.

להקב"ה, כל הרוחות שבעולם אין זזין אותו ממקומו, ועמד בתמימותו ולא הרגיש כלל בכל מה שעבר עליו, לא כדרך אנושי שיש לו כמה שינויים בכל יום, והם כל שנותיהם לא נעשה בהם שינוי. ועליהם נאמר (משלי לא יב) 'גמלתהו טוב כו' כל ימי חייה', כולל כל מיני שינויים וניסיונות בעוני ובעושר!'

כשם שהם תמימים - כך שנותיהם

ולהלן מבאר השפת אמת (הנ"ל) את דברי המדרש רבה הנזכרים 'ואמר 'כשם שהם תמימים כך שנותיהם'. כי המה למעלה מן הזמן, כענין שאמרו 'אני מעיר השחר ואין השחר מעיר אותי' וכו' (ירושלמי ברכות פ"א ה"א). ועיקר התמימות הוא להיות דבוק בשורש העליון, כמו שנאמר (דברים יח ג) 'תמים תהיה עם ה' אלקיך', כי כל דבר שלמטה יש לו שורש למעלה, וכשהחלק שלמטה דבוק בשורשו, הוא דבר תם ושלם.

שרה נהגה במדת ההשתוות בלי שינוי בין ימי הטובה או להיפך

ובעומק הדברים מצינו בשפת אמת (פרשתן שנת תרנ"ו ד"ה במדרש יודע) שכתב בהאי לישנא 'במדרש (פרשתן נח א) 'יודע ה' ימי תמימים', כשם שהם תמימים - כך שנותיהם תמימים. ורש"י פירש 'שני חיי שרה - כולן שווין לטובה'. והוא 'מדת השתוות' שכתב בספר חובת הלבבות. והוא מעלה גדולה להיות אדם עומד בתמימותו בכל מה שעובר עליו. ויש נסיון לעני ויש לעשיר. ושרה בתחלת ימיה עברו עליה כמה זמנים קשים ברעבון ובלקחתה לפרעה ואבימלך. ובסוף ימיהם היה להם כל טוב, ולא נעשה בה שום שינוי בכל השינויים האלה. וזה מאמר המשנה (אבות פ"ה מ"ג) 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ע"ה ועמד בכולן, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו ע"ה'. פירוש, ברוב אהבתו

ז. מדי דברו על נסיון העוני והעושר, נעתיק את המובא בישמח ישראל (פר' תולדות סוף אות יא) בהאי לישנא 'ובדברינו הנ"ל פרשנו דברי דוד המלך ע"ה (תהלים כג ו) 'אך טוב וחסד ירדפוני', והדקדוק מפורסם, מי בורח מטוב וחסד שצריך לרדיפה, ומה זה הלשון 'ירדפוני'. וכבר נאמר בזה מפי כ"ק אא"ז הגה"ק זי"ע, דהנה מבואר בספרים הק' דיש שני מיני נסיונות, נסיון העושר ונסיון העוני, וכמאמר שלמה המלך ע"ה (משלי ל ח) 'ראש ועושר אל תתן לי וגו', ונסיון העושר קשה יותר מנסיון העוני, ואפילו הכי התפלל דוד המלך ע"ה, שבאם ירצה השי"ת לרדפו בנסיונות, על כל פנים יהיה הרדיפה בטוב וחסד, היינו בנסיון העושר, עד כאן לשון קדשו'.

אכן, על זמנינו ודורנו, כבר אמר הרה"ק ר' אהרן מבעלזא זיע"א, בהאי לישנא 'אבי מרן מהרי"ד ז"ל אמר, פעם היה ניסיון העושר קשה יותר מניסיון העוני, אבל היום כולי עלמא מודי שניסיון העוני הוא גדול יותר מניסיון העושר'.

וראה את המובא בשערי תשובה (לרבינו יונה שער ג אות ל) בזו הלשון 'ואמר שלמה ע"ה (משלי ג ט-יא) 'כבד את ה' מהונך ומראשית כל תבואתך. וימלאו אסמך שבע ותירוש יקבך יפרוצו. מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו'. פרוש: אם לא יהיה לך כן להמלא אסמך שבע, בתתך מהונך ומראשית כל תבואתך לעבודת הצדקה, אבל יחזוק ימי עוני, אל תמאס מוסר ה', ודע כי גם זה לטובתך, 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח' (שם פסוק יב) - להיטיב באחריתו, להיות תמורת שכר העולם הזה ותחת כבודו, שכר אמת והטוב הצפון העומד לעד לעולם'.

וזה תכלית עבודת האדם - לידבק עצמו בשורש העליון.

בשורש העליון, שכאשר יהודי שהוא 'חלק' אלוקי ממעל, כמו שנאמר (דברים לב ט) 'כי חלק ה' עמו', נדבק בשורשו, הריהו נהיה שלם¹. וכך הוא זוכה להיות למעלה מן הזמן, מן השינויים והמקרים².

ויש ללמוד מדבריו, שהשורש של מידת ההשתוות הוא התמימות והדביקות

ת. וכפי שפירש"י (דברים יח יג ד"ה תמים) 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך, התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו'.

ט. בכדי לסבר את האוזן, מהו למעלה מן הטבע ומן המקרים, אדברה נא על הגאון ר' שלמה קלוגער זצ"ל, שהיה רבה של העיר בראד, ומילתא דשכיחא הוה, שהמתין לו תור ארוך של שואלים, ולכל אחד השיב בקצרה, מותר, אסור, כשר, טרף, אך עם כל זאת היה לו זמן לכתוב את חיבוריו כמנין שלמ"ה⁽³⁷⁵⁾, ועדיין לא הוציאו לאור עולם את כל כת"י המרובים שהשאיר אחריו ברכה. ואמר הגאון ר' שלמה, שהטעם שהוא כותב כל כך הרבה חידושים, הוא מפני שמן השמים קצבו סכום של ספרים שצריכים לצאת לאור עולם קודם ביאת גואל צדק, ואם עדיין לא התגלה משיח צדקינו, על כרחך שלא כתבו מספיק חיבורים. וזו כוונת הפסוק (קהלת יב ז) 'עשות ספרים הרבה אין קץ', שהטעם שצריך לכתוב ולחבר ספרים הרבה, הוא משום 'אין קץ', שעדיין לא זכינו לקץ הימין והתגלות משיח צדקנו (עיין בהקדמה לספרו טוב טעם ודעת). ולא זו בלבד, אלא שבכל יום מאז שמלאו לו חמישים שנים, הגאון ר' שלמה, הספיק לגמור את כל ספר התהלים.

ובספר מפי ספרים וסופרים (מהגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמאן זצ"ל, הגדה של פסח אות סב) מסופר מעשה אודות גדלותו - 'למעלה מן המקרים', בלשון זו 'שמעתי לספר מהגה"צ רבי דוד צבי שנעעבאלג דומ"ץ ויזניץ זצ"ל, שבעת מלחמת העולם הראשונה התגורר בויען זוג זקנים מופלגים בריאים ושלמים, ועל אף היותם בשנות התשעים לחייהם, התפרנסו ממעשי ידיהם, שהזקן היה כורך ספרים ולא היו צריכים כלל לעזרת ילדיהם ויוצאי חלציהם. הדבר עורר פליאה אצל אנשים, איך ובמה זכו לברכה זו של אריכות ימים, והחליטו קבוצת אברכים לעלות אליהם ולברר במה דברים אמורים. אמרו ועשו, וביום אחד עלו לביתם ושאלו את פיו מדוע זכו לאריכות ימים כזו.

פתח הזקן וסיפר להם מעשה, שהיה ידוע שהגר"ש קלוגר היה בקי נפלא בכל חדרי התורה הק', והוראתו היתה מקובלת בכל קהילות ישראל, כאשר מכל קצוות תבל שלחו לפניו שאלותיהם החמורות שיכריע בעדם, וככל שפסק - כן עשו וקיימו במלואם, ולפיכך נתקבצו תדיר אל ביתו רבנים למדנים וגדולי תורה לשוחח אתו בלימוד. ובעת שהמתינו כולם בחדר החיצון עסקו בריתחא דאורייתא בשאלות שעמדו על הפרק, כאשר הגאון יושב באותה עת באחד החדרים הפנימיים של הבית.

בשנות בחרותי שהייתי פעם אחת ב'בית ועד לחכמים' בחדר החיצוני שבבית הגאון ר' שלמה, וערב שבת קודש היה. והנה דרכו של הגאון היה להכין בעצמו את הדגים לכבוד שבת קודש,

אברהם' 'משה משה', היינו לעילא ולתתא. פירוש, שכל צדיק למטה יש לו שורש ומחצב נשמתו בגנזי מרומים, ושם הוא דבוק באמת, ובדרך עראי הוא בעולם הזה, ובכל מעשיו הקדושים ודרכיו הישרים ממשיך קדושתו משורש נשמתו אשר הוא למעלה לעולם הזה. וזה 'ואברהם זקן' שהוא מעולם הנסתר הנקרא בשם זקנה, 'בא בימים', למשוך לעולם הזה שהוא בימים ובזמן, עכ"ל. וכן הפירוש בוודאי בדוד המלך, שהמשיך קדושתו למטה וקידש הימים והזמן'.

ואברהם זקן בא בימים - יומין עלאין וזוהי דרכם של הצדיקים ובראשם אברהם אבינו ע"ה, שבכל ימי חייהם המה דבקים בשורש העליון שהוא הטוב הגמור, ומשם הם ממשיכים טובה וברכה אל העולם הזה, וכמובא בעבודת ישראל (פרשתו, הפטרה) בהאי לישנא 'והמלך דוד זקן בא בימים' וגו' (מלכים א' א א). הנה הצדיק קדוש ה', מו"ה ברוך נכד הריב"ש אמר בפירוש הכתוב (בראשית כד א) 'ואברהם זקן בא בימים', על פי דאיתא בזוה"ק (ח"א ס.), איך שכתוב 'אברהם

ובאותו היום כשיצא כהרגלו מחדרו אל בית המבשלות כדי לעשות הדגים, ויהי אך התחיל בעבודתו נשאל לפתע שאלה דחופה ביותר והוכרח להפסיק ולהתפנות לשואל, ולפיכך נכנס לחדר החיצוני וביקש ממני שאכין לו הדגים במקומו. כמובן ששמחתי כמוצא שלל רב על הזכות הגדולה שנפלה בחלקי לשמש גדול הדור, ובזהירות יתירה הוצאתי כל הפסולת ושמת י את הדג בקדרה אשר על האש, ואז נכנס הגאון ר' שלמה והודה לי על מעשי, אך הוסיף: מסתמא כשחתכת את הדג להוציא את הפסולת חתכת גם את המרה, וזה הרי גורם לטעם מרירות בדג. השבתי לו לאלתר בשלילה, אלא נזהרתי בעשיית ו לא חתכתי את המרה של הדג. בשמעו כך, התנצל ואמר: הרי חשדתי אותך בחנם, ואמרו חז"ל (ברכות לא:) 'החושד את חבירו בדבר שאין בו צריך לפייסו', ועל כן הנני מפיס אותך ומבקש את סליחתך. אך בגמרא שם אמרו עוד 'ולא עוד אלא שצריך לברכו', ולפיכך הנני מצרף לך ברכתי שתזכה לאריכות ימים ושנים בבריות גופא ונהורא מעליא. כל זה התרחש בהיותי בחור צעיר לימים.

עברו השנים ובעזרת ה' באתי בברית השידוכין והנישואין, ובהיותי אברך נכנסתי אצל הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זיע"א שענינו היו פקוחות לדעת נסתרות, ומיד בכניסתי - לפני שהתחלתי לומר לו מאומה, פתח ואמר: הרי קבלת ברכה מהמגייד הגדול מבראד, ואני אשלימונו 'מיט איהר אינאיינעם' (שהרי כשקיבל הברכה מהגאון ר' שלמה עדיין לא בא בברית האירוסין).

י. שמעתי מחתני הרה"ג ר' דוד קאליש שליט"א, ששמע מפי בעל המעשה, הגאון הרב ר' אהרן שיף (אב"ד אנטווערפן), שסיפר לו מעשה שהיה לו עם הרה"ק ר' יענקעלע מפאשווארסק זיע"א (כ"ז חשוון יומא דהילולא דליה), שפעם אחת כשלמד עם ר' יענקעלע זיע"א, באמצע דבריהם שאל אותו על שלום אחיו ר' חנינא שיף ז"ל ועל שלום בניו שיבלחט"א,

כח האמונה להפך את מידת הדין למידת הרחמים

★ באמת אין רע יורד מלמעלה והכל טוב ★ כשמאמין שהכל לטובה - זוכה שימתקו הדינים מעליו ★ ויקם אברהם מעל פני מתו - תקומה מכח האמונה ★ גם חושך לא יחשיך - ממך ★ ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת ★ ראה עניי ועמלי ושא לכל טטאותי ★ 'שארית חמות תחגור' - בזכות 'חמת אדם תודך'

וזהו עיקר האמונה שבשבילה נברא האדם, להאמין דלית אתר פנוי מיניה, ובאור

פני מלך חיים, ועל כן 'עוז וחדוה במקומו' (דבי הימים א' טז כז), הואיל והוא רק טוב כל היום. ועל כן ראשית הכל, שישמח האדם ויגל בכל עת ושעה ויחיה ממש באמונתו בה' המחיה ומטיב עמו בכל רגע, ומי שמתעצב ומתאונן, מראה בעצמו שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה טובה, והרי זה ככופר ח"ו. ועל כן הרחיקו מדת העצבות במאד חכמי האמת. אבל המאמין לא יחוש משום יסורין בעולם, ובכל עניני העולם, הן ולאן שווין אצלו בהשוואה אמיתית וכו'.

ויאמין שבאמת הוא חי בהם, וכל צרכיו וכל עניניו משתלשלים באמת בפרטי פרטיותיהם שלא מסטרא אחרא, כי 'מה' מצעדי גבר כוננו' (תהלים לו כג), ו'אין מלה [בלשוני הן ה' ידעת]' כו' (תהלים קלט ד), ואם כן הכל טוב בתכלית רק שאינו מושג, ובאמונה זו באמת נעשה הכל טוב

באמת אין רע יורד מלמעלה והכל טוב

מצינו בתניא (איגרת הקודש פרק יא) שהעמיד את מעלת האמונה בהש"ת שהוא מקור החיים הטוב, שאמונה זו היא תכלית בריאת האדם, וזו לשונו 'וביאור הענין הוא רק אמונה אמיתית ביוצר בראשית, דהיינו שהבריאה יש מאין, הנקראת ראשית חכמה, והיא חכמתו שאינה מושגת לשום נברא. הבריאה הזאת היא בכל עת ורגע שמתהווים כל הברואים יש מאין מחכמתו ית' המחיה את הכל. וכשיתבונן האדם בעומק הבנתו ויצייר בדעתו הווייתו מאין בכל רגע ורגע ממש, האיך יעלה על דעתו כי רע לו או שום יסורים מבני חיי ומזוני או שארי יסורין בעולם, הרי ה'אין' שהיא חכמתו יתברך, הוא מקור החיים והטוב והעונג, והוא העדן שלמעלה מעולם הבא, רק מפני שאינו מושג, לכן נדמה לו רע או יסורים, אבל באמת אין רע יורד מלמעלה והכל טוב, רק שאינו מושג לגודלו ורב טובו.

ור' אהרן סיפר לו על אחד מבניו של ר' חנינא שטרם זכה לזש"ק, ותוך כדי דברים נתן לו קוויטעל עם פדיון. לאחר מעשה התברר שבאותו זמן נושע בנו של ר' חנינא ז"ל. ובוודאי שהרה"ק ר' יענקעלע היה אחד מהצדיקים שהיו דבוקים בשורשם למעלה, והוא הרגיש באותו זמן, שבשמיים דנים על בנו של ר' חנינא וזהו שעת רצון לפקידה וישועה. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

באמונה זו, הריהו זוכה להמשיך על עצמו מהעולמות העליונים שמחה גדולה ואמיתית על טובתו וחסדו, ואף ממתיק את הדינים וזוכה לראות חסדים נגלים.

כשמאמין שהכל לטובה

- זוכה שימתקו הדינים מעליו

וראה מה שכתב הישמח ישראל (פורים אות א) על תועלת המאמין בטוב ה' בתוך ההסתר, וזו לשונו 'ומי שמשיג האמת, הוא מאמין באמונה שלימה שמאתו לא תצא הרעות, שגם בחינת הסתרת פנים הוא גם כן טוב, וכמאמר הכתוב (משלי כג ה) 'טובה תוכחת מגולה - מאהבה מסותרת', היינו 'טובה' כשיודע שהתוכחת מגולה היא מאהבה מסותרת, שהקב"ה אב הרחמן שולח לו הכל לטובתו, וכמאמר חז"ל (ירושלמי הוריות פ"ג ה"ד) 'לטובתי נשברה רגל פרתי', וברגע אחד יוכל להתהפך לטוב וכו', ומהידיעה הזאת נעשה המתקת הגבורות והדינים, כמו שאמר הבעש"ט הק', שזה נקרא המתקת הדינים בשורשן'.

גם בגלוי, שבאמונה זו שמאמין שהרע הנדמה בגלוי כל חיותו הוא מטוב העליון שהיא חכמתו יתברך שאינה מושגת, והיא העדן שלמעלה מעולם הבא, הרי באמונה זו נכלל ומתעלה באמת הרע המדומה בטוב העליון הגנוז^{יא}.

והנה דברים הללו, המה מכבשונו של עולם, שהרי אין לנו שום השגה והבנה בהקב"ה, כלשון הוזה"ק (פתח אליהו, תיקוני זוהר הקדמה יז). 'אנת הוא עלאה על כל עלאין, סתימא על כל סתימין, לית מחשבה תפיסא בך כלל וכו' ולית בך דידע כלל'. וממילא, מי יכול לעמוד בסודן של דברים שהם למעלה מתפיסת בן אנוש. אבל על כל פנים, כל אחד מאתנו צריך להתחזק בפשטות הדברים, שמעומק המושג וקוצר המשיג אין לנו הבנה בכל מה שעובר עלינו, ומשום כך נדמה לנו שיש לפלוני רעה ולאמוני יסורים, אבל באמת אין רע יורד מלמעלה, ובשורש הדברים הכל טוב ממקור הטוב. וכשיהודי מתחזק ומתעצם

יא. ביתר ביאור ועומק יש להאריך עם דברי הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א, (פרי צדיק לר"ח שבט אות ב ד"ה וכן כ' פשוטה) שכתב 'וכן כ' פשוטה וכו' כפופה, דהנה אות כ' מורה על כתר, כמו שאמרו בגמ' שם וברעיא מהימנא (זוהר ח"ג רנו): 'אנכי ביה כ' - 'כתר' וביה 'אין' (מאותיות אנכי). ועל כן חשבו בפרקי דרבי אליעזר ומדרש, כ"ך לאברהם. משום דביה כתיב (בראשית כד א) 'ואברהם זקן', והיינו שזכה למדת עתיקא, והיינו שהוא היה הראשון שזכה להתברר בכל המדות, כמו שנאמר (בראשית כד א) 'בא בימים'. ובזוה"ק (ח"א קכט). 'באינון יומין עילאין' וכו', והיינו עד כתר עליון. אך הוא זכה לזה רק על ידי אמונה שהשיג על ידי מדת מלכות שיש שְׁכַל הנעלם מכל רעיון. וזה שאמרו (שמות רבה כג ה) על פסוק (שיר השירים ד ח) 'תשורי מראש אמנה', בשביל האמנה שהאמין אברהם וכו', וזהו 'מראש אמנה' שאברהם אבינו ע"ה השיג על ידי בחינת אמונה 'מראש' עד 'כתר עליון', מראש דייקא. וזהו רזא דמהימנותא שבזוה"ק 'מהימנותא שלימתא', וזהו סוד כ' כמו שמובא 'אנכי' - ביה כ' כתר וביה 'אין', היינו 'אני' שהוא מדת מלכות (זוהר ח"ג רכג). וזה 'כתר עליון' איהו כתר מלכות, וזה 'ואברהם זקן', שזכה לבחינת עתיקא, שיש שכל הנעלם מכל רעיון'.

הדינין באמונתו השלימה כזו, והיה מבין ומביט וצופה את הטוב והחסד אשר עשה אתו הבורא יתברך ויתעלה בזה. וזה (משלי כג ה) 'טובה תוכחת מגולה (הבאה) מאהבה מסותרת'. רוצה לומר, מחמת שהאהבה וחסד מסותרת וגנוזה בתוכה כנ"ל, שבאמת הכל הוא לטובתו².

ויקם אברהם מעל פני מתו - תקומה מכח האמונה

ובמשמרת איתמר (מהרה"ק ר' איתמר מקאנסקיוואלי זיע"א, פר' חיי שרה ד"ה ועוד י"ל) כתב על כוחה של אמונה בעת

על דרך זו מצינו שכתב האוהב ישראל (פר' וארא ד"ה וזה שאמר שלמה) בהאי לישנא 'והנה כתיב (איכה ג לח) 'מפי עליון לא תצא הרעות והטוב'. היינו כאשר בא אל האדם איזה סיבה לא טובה וצרה ודחקות ח"ו, הכל הוא לטוב לו, אך טוביה גנוז בגוויה. וכל איש מזרע ישראל מחויב להאמין בזה, שהכל הוא לטובתו מאת השי"ת ויתעלה אשר דרכו להיטיב לברואיו, ובפרט לזרע ישראל עם סגולתו. אך כעת הזאת עדיין לא נתגלה הטובה והחסד ההוא. והוא טמיר וגנוז מחמת שהאיש הלזה עדיין אינו ראוי לטוב זה. וכאשר יגיע האדם לשכל ואמונה כזו בלב שלם, אז היה יכול להמתיק מעליו

יב. אספרה נא מעשה שהיה עם הרמב"ן ותלמידו (הובא בילקוט מעם לועז, שופטים עמ' פא, בשם ספר קבלת שבת מהרה"ק ר' שלמה יאנאווסקי זצ"ל ד"ה ועתה עמ' 50), וזו לשונו 'תלמיד של הרמב"ן חלה, ובא אליו הרמב"ן לבקרו וראה שהולך לבית עולמו, ואמר לו: שמע נא את אשר אצווך, הנה למעלה יש היכל עליון ושמה כסאות למשפט ושם גם השכינה בעדתם, והא לך קמיע ממני ושם תתנה לשומר הפתח ויפתחו לך כל השערים עד אשר תגיע להיכל העליון הלז ושם תשאל את פני הקב"ה כמה שאלות עצומות לי על כל הנהגותיו עם עמו בית ישראל, ואת השאלות נתן לו בכתב, ולאחר מותו יבא אליו להגיד לו מה השיבו לו שם. התלמיד נפטר לעולמו, ויהי היום והרמב"ן היה יושב ולומד אצל החלון, והנה נפתח החלון ותלמידו עומד אצלו, ויאמר התלמיד: דע לך מורי ורבי בכל מקום שראו את הפתקא משמך, פתחו לפני כמה שערים ונתנו לי מקום לעלות מעלה מעלה עד ההיכל הנ"ל. וכאשר רציתי לשאול את הקושיות שהכין לי רבי ומורי מיד ראיתי כי אין קושיא כלל וכלל. בעולם הזה, שהוא עלמא דשיקרא יעלה על דעת האדם שיש לו כמה קושיות על הקב"ה, אבל בעולם האמת שהיא עלמא דקשוט, שם רואה שהכל בצדק ובמשפט.

וכן שמעתי מהרב הגדול החסיד דק"ק סילעוו ר' יעקב מנחם שליט"א שראה בספר אחד מעשה נפלא מרבינו הקדוש ר' אברהם יהושע העשיל דק"ק מעזיבז, בימיו היה דור הגון שקיימו כל שלשה עמודים תורה ותפילה וגמילות חסדים, ואעפ"כ היה שנת יוקר גדול וחללים רבים, ועל היותר סובלים עם ישראל המדוכאים, והיה בעיניו של הרב הקדוש הנ"ל לפלא, מה פשעם של ישראל שהקב"ה שולח עליהם יסורים כהנה. ובתוך כך קרה שתלמיד אחד שלו - גברא רבא, חלה, וירא הרב שהוא הולך לעולמו ויקח ממנו תקיעת כף שיבא מעולם האמת להגיד לו טעם הדבר מפני מה נגזר עליהם דין קשה. וימתין הרב הקדוש עד שלושים ולא בא. הלך הרב על קברו של התלמיד, ואמר לו דע שמדברים נסתרים שבעולם העליון אסור לגלות, רק פסוק אחד

שנת תרפ"ז) בשם הרה"ק מקאצק זיע"א, וזו לשונו 'והנה שמעתי בשם הרה"ק מקוצק זצוקלה"ה על הפסוק (תהלים קלט יב) 'גם חושך לא יחשיך ממך', הגיד בזה הלשון: 'גם חושך לא יחשיך' - אז מען ווייסט אז עס איז 'ממך' [כשיודעים שהוא בא 'ממך'], עד כאן לשונו הטהורה. נראה, דכשיודע שהוא מהשי"ת, הוא סימן שהם דינים קדושים ולא מסטרא אחרא רק מהשי"ת, ואפילו אם התחלתם היו דינים רעים ר"ל, מ"מ האדם באמונתו שהם מהשי"ת יכול להפכם שיהיה נעשה מהם יסורין קדושים ויסורין של אהבה, וכעין זה איתא בזה"ק (פרק וירא קט). על הפסוק (איוב לו יב) 'והוא מסיבות מתהפך בתחבולותיו', דהמאורעות של האדם מתהפכות למפרע - לפי מעשה האדם אחר כך, עיין שם"י.

ובקשתם משם את ה' אלוֹקֵיךָ וּמִצַּאת

וראה בשפתי צדיק (פר' וישב אות ב) מה שהביא בשם הרה"ק בעל החידושי הרי"ם זיע"א, וזו לשונו 'כשרואה אדם שבא

קושי וצרה - שהיא מרימה את האדם מעלה מעלה וממתקת את הדינים ומהפכת אותם לרחמים גדולים. וזו לשונו 'ועוד יש לומר על דרך מה שכתוב בנועם מגדים (פרשתו) על הכתוב (כד א) 'ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל', שהפירוש הוא כשהזקין השיג זאת, שבכל המאורעות שהיו עמו היה הכל ברכה מאת ה', ודפח"ח. וזהו העיקר, לקבל הכל בשמחה ואהבה, וכמ"ש שהם מקימין את האדם וכו'. וזהו 'ויקם אברהם מעל פני מתו', ש'כל דנפל מדרגיה מיתה אתקריא' (זוה"ק ח"ג קלה:), וכיון שראה והשיג שהיתה לו תקומה מהנפילות, אחר כך 'וידבר אל בני חת לאמר', דהיינו שדבר לכל האנשים היוורדים ח"ו כנ"ל, 'לאמר', היינו לאהוב ולקבל בשמחה הכל ולא לבעט ח"ו, וממילא יומתק הכל ויהיה לו תקומה בכל ענינים, אמנ'".

גם חושך לא יחשיך - ממוך

אגב חביבותא נעתיק אף את המובא בארץ צבי (מהרה"ק מקאזגלוב הי"ד, פר' ואתחנן

אפרש לך: דוד אמר 'דמינו אלוקים חסדך בקרב היכלך', וצריך להבין, הלא 'אלקים' הוא דין והאיך יאמר אחר כך 'חסדך', והפירוש הוא כך, 'דמינו אלוקים' כשהאדם כאן בעולם הדמיון יראה לו שהוא דין, 'חסדך בקרב היכלך', אבל בבואו לעולם האמת ששם היכל האמת, אז יבין שהכל חסד'.

יג. על דרך זה מצינו באמרי פנחס (שער תורת האדם אות יד) שכתב בהאי לישנא 'שמעתי שאמר הרה"ק רבי שמואל מקאמינקא ז"ל בשם הרב הצדיק רבי פנחס ז"ל מקאריץ, כי 'שמחה' היא סגולה לעקרה שתלד בנים. ויש ראייה לזה מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, מן התורה דכתיב (בראשית יח יב) 'ותצחק שרה בקרבה', כי אמרה בלבה זה סגולה שתלד בן על ידי שמחה, והרחיב ה' את נקבי הלידה אשר עצר ה' בעד רחמה, ואמר לה 'היפלא מה' דבר' (שם פסוק יד), כי אין צריך לבקש סגולות לזה אם השי"ת הבטיח לה שתלד. מן הנביאים, דכתיב (ישעיהו נד א) 'דני עקרה לא ילדה'. ומן הכתובים (תהלים קיג ט) 'מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה', היינו אם האשה היא עקרה, על ידי זה השמחה נעשית 'אם הבנים', ודברי פי חכם חן'.

יד. וכך גאולת הפרט וגאולת הכלל תלויה באמונה בהשי"ת, שעל ידי האמונה ממשיכים את

לו איזהו צער, לא ירצה לשית עצות לברוח מהצער ולבעוט בו, רק באותו צער עצמו צריך למצוא מקום לעצמו, והוא על ידי

אמונה בלב שלם שהכל מהשי"ת, וממילא הצער הוא רק הסתר מבחון, ובפנימיות הוא רק טוב^ט.

הגאולה ומקרבין אותה, כמובא בנועם אלימלך (פר' וישלח ד"ה או יאמר וישלח) בהאי לישנא 'זכות המאמינים באמת בביאת משיחנו ומחכים בכל יום, יעמוד לנו לשבר כח הקליפות והדינים ולקומם בית מקדשינו במהרה בימינו'.

וכעין זה מובא באור יצחק (להרה"ק מראדוויל זיע"א, פר' ורא) בשם אביו הרה"ק מזלאטשוב זיע"א, וזו לשונו 'אמונה הוא לשון המושכה, כמו שנאמר (אסתר ב ז) 'ויהי אומן את הדסה', אמונה היא הצנור שבו ממשיך המקור העליון, אם מאמין ח"ו ברע - הוא ממשיך רע. ואם מאמין בהטוב ובחסדו הגדול - הוא ממשיך כל הטובות וכל הברכות וכו'. רבונו של עולם, תן לנו לבבות קדושות וטהרות שיאמינו באמת כעת בהגאולה, ובוודאי יגאל אותנו בקרוב, אי לנו שאין לנו אמונת אמת וכו', אבל אם יסכימו כולם ויאמינו באמת, בוודאי יבוא תיכף במהרה בימינו'.

והיסוד לדבריהם כבר נמצא במדרש שוחר טוב (מזמור מ א) בזו הלשון "למנצח לדוד מזמור, קוה קוית ה' ויט אלי וישמע שועתי". זהו שאמר הכתוב 'ואמר ביום ההוא הנה אלוקיני זה קוינו לו ויושיענו' (ישעיה כה ט). אין ביד ישראל אלא שיקווי שיגאלם הקב"ה - בשכר 'קוה קויתי ה', דכתיב (איכה ג כה) 'טוב ה' לקווי', ואומר (זכריה ט יב) 'שובו לבצרון אסירי התקוה'. שמא תאמר 'עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו' (ירמיה ח כ), 'קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'" (תהלים כז יד), קוה אל ה' וקוה אל ה' - תקוה אחר תקוה, 'חזק ויאמץ לבך'. אם קויתם ולא נושעתם, קווי ושובו וקווי. ואם תאמר עד מתי נקוה. כבר כתיב 'יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם' (תהלים קלא ג), ואומר (תהלים לא כה) 'חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה', אם עושים כן, הרי אתם נושעים, שנאמר (ישעיה מט כג) 'אשר לא יבושו קווי', וכתיב (ישעיהו מ לא) 'וקוי ה' יחליפו כח', וכתיב (תהלים לו ט) 'וקוי ה' המה יירשו ארץ', לכך נאמר 'קוה קויתי ה' ויט אלי וישמע שועתי', דוד שקיווה לי - עניתיו'.

טו. לפעמים עצם הצער בא מהקב"ה מתוך רחמיו וחסדיו - להציל ולהחיות את האדם עצמו - בשעה שהאדם מצד עצמו היה רוצה לזרוק מעליו את יסוריו, וכהאי מעשה שהיה עם חסיד אחד שהיה עתיר נכסים, וביום אחד התהפך עליו הגלגל וירד מנכסיו ונעשה עני מרוד ר"ל. אמנם, מחוץ לארצו היו לו קרובים עשירים גדולים, שאילו היו יודעים על מצבו הקשה היו עוזרים לו ומעמידים אותו על רגליו. משכך, הלך החסיד ושאל בעצת רבו הרה"ק החידושי הרי"ם מגור זיע"א, האם לנסוע אל קרוביו לבקש את עזרתם, אך רבו השיב לו בשלילה. שאל החסיד את רבו שנית, אולי ישלח להם מכתב במקום לנסוע אליהם, אך הרבי השיב לו שגם מכתב לא ישלח אליהם. ויהי הדבר לפלא בעיני החסיד.

לאחר זמן שלא השתפר מאומה לטובה, נסע שוב החסיד אל הרבי ושאל אותו אם לנסוע אל לקרוביו או לכתוב להם מכתב, כיון שמצבו עדיין בכי רע. אך הרבי השיב לו כבראשונה שלא ייסע ואף לא ישלח מכתב אליהם, וכך נשנה הדבר כמה פעמים.

מאחר שצרת האיש טרם הסתלקה ומצבו ירד פלאים - עד שלא היה לו ממה לקנות לחם להאכיל את בני ביתו, אשתו הציקה לו בדבריה על אשר עולליהם שאלו לחם ופורש אין להם. כיון שכך, הוא קם והלך אל רבו שוב ובכה לפניו שאין לו עצה אלא לנסוע אל קרוביו שיתמכו בו, כיון שכבר הגיעו מים עד נפש. אך הרבי השיב לו ואמר: אני כבר אמרתי לך דעת.

אמנם חסיד זה כבר לא הצליח להתאפק, ואף שלא נסע אל קרוביו, כתב להם מכתב וסיפר להם על צרתו ונפילתו, משרק נודע להם, תיכף שלחו לו סכום הגון לסייע בעדו ולהקים אותו. וכך בהמשך הזמן, הם שלחו מעצמם עוד סכומי כסף מבלי שכתב וביקש מהם, עד שקמעא קמעא נחלץ ממצבו ויצא מן המיצר אל המרחב, אבל מאידך, ככל שהוטב מצבו הכלכלי כך הורע בריאותו, ומיום ליום נחלה יותר ויותר - עד שלא לא היה יכול לרדת ממיטתו לנסוע אל רבו לבקש ברכה על רפואתו, ומשום כך שלח שליח שילך אל רבו להזכיר אותו ולבקש רחמים בעדו.

כשהגיע השליח אל החידושי הרי"ם, תיכף נכנס ואמר לרבי שאיש פלוני צריך רחמים גדולים שיתרפא מחוליו. שמע הצדיק ושתק כמה רגעים, ואמר: דע לך, שלפעמים כשנגזר על אדם מיתה ר"ל, יש עצה בשמים להסיר ממנו רוע הגזירה, והוא על ידי ייסורים כמו עניות שמחשיבים אותו כמת (עיין נדרים סד), וכך יכול להמשיך את חייו עלי אדמות. ומה אני יכול לעשות אם הוא בעצמו דחה את הייסורים מעליו ע"י שקרוביו הסירו ממנו את הדחקות ונפסקה חיותו. וכשחזר השליח אל החולה, כבר לא מצאו בין החיים, ירחם ה' (סיפורי חסידים, פר' שמואל).

על דרך זה מסופר בנר ישראל (רוזין, חלק ו' ר' אברהם המלאך זיע"א אות א, עמ' שעא) בזו הלשון 'מעשה שאירע אצל זקני 'המלאך' הקדוש זי"ע. בעיר אחת היו לו שני חסידים עשירים שהיו מקושרים אליו והיו רגילים לנסוע אליו ביחד בזמן אחד, כל אחד מהם סבל יסורי נפש והדעת מדבר מסויים שהעיק תמיד על לבם, כי לאחד היה אשה רעה שגרמה לו הרבה סבל וצער ורצה מאד להיפטר ממנה ולגרשה, ואילו להשני היה נחלה בשווי של מאה אלף זוז, והוא היה בעל חוב על עשרה אלף זוז, וסבל הרבה מנגישת הבעלי חובות, ועל כן רצה למכור מאחוזתו ולהשקיע נושיו, אך המלאך זי"ע מנע משניהם לעשות מה שליבם חפץ.

ויהי היום והנה הלך החסיד שסבל מנושיו התובעים ובצר לו מאד מכר מאחוזתו, ואת פי המלאך הק' לא שאל, כי ידע מכבר שלא ירשהו למכור. והיה כאשר מכר, נָקְלָה ונפל למשכב על ערש דוי. ובבוא הזמן הקבוע להם לנסוע אל רבם, בא זה שהיה לו אשה רעה אל זה שמכר מאחוזתו, ושאלו אם יסעו יחד כנהוג. והשיב לו הלה, הרי אתה רואה שנחלתי והנני שוכב על ערש דוי ולא אוכל לנסוע, רק זאת אבקשך, שתעשה עמי אות לטובה ותיקח נא את הקוויטל והפדיון נפש שהכנתי בכדי למוסרו לרבינו, ובבואך שמה תזכירני לפניו לפקודת ישועה ורחמים, ושרבינו יתפלל בעדי שהשי"ת ישלח עזרו מקודש וירפאני ברפואה שלימה בקרוב.

ויהי כאשר דרך החסיד בעל האשה רעה על מפתן חדרו של המלאך הק', שאל אותו המלאך, איה חברך, מדוע לא באתם ביחד. והשיב, כי נבצר ממנו מלבוא מפאת חוליו, ומסר בידי קוויטעל ופדיון נפש שאזכיריהו לפני רבינו שיתפלל בעדו שישוב לאיתנו.

ויהי כשמוע המלאך הק' שהוא חלה, אמר: אוי וויי, בוודאי מכר מאחוזתו. והתחיל חבירו להמליץ

גשמית ליפטר, וגם להשתוקק לפטור. רק שיבקש את ה' ברוך הוא משם וממקום זה, ולא כמו שהמלמד רוצה להיות 'סוחר', וסוחר רוצה מנוחה, רק כל אחד נצרך לבקש ממקומו, וזה הוא 'ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת'".¹⁰

על דרך זו מצינו בליקוטי הרי"ם (פר' ואתחנן ד"ה והפיץ) בהאי לישנא 'והפיץ ה' אתכם בעמים וגו', ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת' (דברים כז-כט) וכו'. וגם כשהקב"ה שולח אל האדם דבר אשר לפי ראות עיני האדם הוא לא טוב, לא יעשה פעולה

בעדו, כי לא עשה זאת אלא מפני ההכרח, שכבר נתמלא סאת יסוריו - שסבל מאלה שלחצו עליו לשלם חובותיו.

ויען המלאך הק' ויאמר, אלו הדברים הם כבשי דרחמנא שאין דרכי לגלות טעמים ונימוקם, אבל ההכרח לא יגונה למען תדעו כי לפעמים עונה הצדיק נגד רצון השואל, ועם כל זאת מוכרחים לשמוע לפקודת הצדיק ולא לשנות. דהנה כתוב (איוב לג כט-ל) 'הן כל אלה יפעל א-ל פעמים שלש עם גבר, להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים'. ואיתא בזוה"ק שאדם שחטא ומת בלא תשובה רח"ל שולח אותו השי"ת בגלגול עד ג' פעמים לתקן עותתו, וכאשר עברו ג' פעמים ולא תיקן, שוב אין לו תקנה ח"ו (עיין בזוה"ק פר' פנחס דף רטז דמסתמך על פסוק זה, וכן נרמז בעמוס ב' ו' כה אמר ד' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו', וזה לשון קדשו 'בתר דקלקלו גרמייהו תלת זמנין ולא זכו, אתדנו בגיהנם במשחית אף וחימה'). אבל הרי השי"ת הוא בכל זאת בעל הרחמים ומרחם על בריותיו וכל חפצו ורצונו ית' שבל ידח ממנו נידח, על כן הוא עושה חסד חינום עם האדם ושולח אותו גם פעם רביעי לזה העולם כדי שיוכל לתקן. אך באמת להאישי הזה הלוא אין זכות לחיות בזה העולם פעם רביעי, וא"כ מה עושה בעל הרחמים יתברך שמו, הוא נותן לו חיים כאלה שאינם נחשבים כחיים, וזהו על ידי שמזמין להם אשה רעה או נושים הרבה, דהנה אמרו חז"ל (עירובין מא: ג') אין רואין פני גיהנום: דקדוקי עניות, חולי מעיים, רשות (רש"י ז"ל: נושים), ויש אומרים: אשה רעה, שבוודאי מחמת יסורי הדעת שיש להם, הם ממאסים עליהם את החיים בכאן, אבל זה גופא גורם להם שיוכלו לחיות בכאן לאורך ימים בחיים כאלה מבלי שיקטרגו עליהם. וסיים המלאך ז"ע: אתם שניכם מאותם הגלגולים ובאתם לזה העולם רק בתנאי שלא יהיה לכם חיי נחת ועל ידי זה תוכלו להאריך ימים על האדמה ותוכלו לתקן את אשר שחתתם בגלגולים הראשונים, וזה רוצה ליקח מנוחה לנפשו? (הגדש"פ 'שלחן הטהור' מהרה"ג רב"צ גאססענבויער).

טז. משל נודע מובא במשלי המגיד מדובנא (משלי יעקב פר' יתרו אות קיד) לכל מי שמעמים על עצמו את משא חיי וואינו מניחו אצל מי שאמר והיה העולם. וזו לשונו 'משל לעני שהיה הולך בדרך וחבילתו על שכמו וכמשא כבד יכבד ממנו, ויפגע בו סוחר אחד נוסע במרכבה רחבה, ויאמר אל העני: עלה על המרכבה. ויעל וישב. והסוחר נוסע לדרכו, ויפן הסוחר אחר כך לאחוריו עבור איזה ענין, וראה כי העני יושב ומשאו על כתפו כאשר בתחלה. ויאמר אליו: מה לך עתה לשאת אותו, הניחהו בקרון והקל מעליך. ויאמר העני: די לך אדוני מה שתסבול משא גופי, תסבול עוד משא חבילתי. ויצחק ויאמר: סכל, הלא גם בהיות המשא על שכמך, מי ישא אותך ואת חבילתך. הנמשל, אחר אשר כל העולם וכל הברואים עמוסים לכביכול,

ראה עניי ועמלי ושאל לכל חטאותי

ומהרה"ק בעל בני יששכר זיע"א (אגרא דפרקא אות קכד) למדנו הוראת דרך ועצה מה יעשה האדם כשבאים עליו יסורים או כל מיני צער ועוגמת נפש, וזו לשונו 'לא יחשוב האדם על שום דבר שהוא במקרה, ואיזה סיבה גרם, רק הכל בהשגחת הש"י, ומי שנותן דעתו על המקרים, עליו הכתוב אומר (ויקרא כו כא) 'ואם תלכו עמי קר"י, והלכת'י וכו'. וְקַבְּלָתִי: בעת שידמנן לאדם איזה עיגום וצער, יזכור ויאמר הפסוק (תהלים כה יח) 'ראה עניי ועמלי

ושאל לכל חטאותי', בכדי שישים אל לבו שהוא בהשגחת הבורא על עונותיו [להזכירו כדי לפשפש במעשיו], כי כמה וכמה עונות יש לו לאדם שאינם מתכפרין על ידי תשובה ויום הכיפורים, רק תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורין ממרקין, והשי"ת שולח לו יסורין קלין כדי לכפר עונותיו, וזה שאמרו רז"ל (ערכין טז:) 'היכי דמי יסורין, אפילו הושיט ידו לכיס' וכו'. [תנא, אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתים וכו'], והוא דוקא כשמישים אל לבו שכל תנועותיו בחפץ הבורא. הבן הדבר"י.

כמאמר הכתוב (ישעיהו מו ד) 'אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול', וא"כ אין לך לדאוג על משא חבילתך להניחיה גם כן, כמאמר (תענית ח:) 'מאן דיהיב חיי - יהיב מזוני', וזהו (תהלים נה כג) 'השלך על ה' יהבך (כלומר, המשא וכו') והוא יכלכלך', והבן'.

יז. בספר מנחם ציון (ילקוט מנחם, ערך יסורים) מובא בהאי לישנא 'שמעתי מאאמו"ר [הרה"ק רמ"פ מברעזאן] בשם חותנו זקיננו הקדוש מראפשיטץ ז"ל, שהקדוש רבי מענדילי מרימאנוב ז"ל, הראה לתלמידיו איש עני, שהלך יחף בחורף, ואמר להם: ראו, כי באמת זה הצער שיש לו יוכל להיות לו לכפרת עוון, רק יען שהוא אינו מרגיש שזה הוא לו לכפרת עוון, מדה כנגד מדה, על כן אין לו בזה כפרת עוון ובחנם הוא מצטער, כי העיקר הוא שיתן על לבו על מה הוא נענש ומצטער, כי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הוא מעניש מדה כנגד מדה, כדי שמן העונש ירגיש האדם את חטאיו ויזכור מה שפגם, ויהיה לבו נשבר בקרבו על חטאיו, ולב נשבר ונדכה אלקיס לא תבזה ומוחל לו'. (אמרי יהודה פר' כי תצא ד"ה השמר בנגע הצרעת).

על דרך זה מסופר מעשה נורא בספר שיח שרפי קודש (חלק ב' עמ' 30) 'פעם אחת היה בא הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל ממעזבוז' זצלה"ה לבית המדרש דקהילה קדושה אפטא - עוד בעת שהיה רב שמה, ואמר: אספר לכם מה שראיתי כעת, שהביאו איש אחד לפני בית דין של מעלה לדין, ואלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה, ובתוכם בא מלאך מליץ אחד והמליץ בעדו איך שסבל כמה וכמה יסורים בעולם הזה, וכמה הרפתקאות וצער עברו עליו, בטח הוי כפרה לאשמתו ויתן אליו רחמיו, והיו רוצים לפטור אותו מעונש. ובתוך כך בא מקטרג אחד ואמר, שאמת כן הוא, שסבל יסורים הרבה שכדאי לפטור אותו, אך נעיין אם קבל עליו היסורין מאהבה כדי שיהיה לו לכפרת עוון, ואם אמר על כל הבא עליו הפסוק (תהלים כה יח) 'ראה עניי ועמלי ושאל לכל חטאותי'. ובדקו אחריו ולא מצאו וחרוהו לדונו ולחייב אותו על כל מעשיו'. ומסיים שם 'אמר הכותב, וזהו מאמר חז"ל (יומא עב:) 'לא תירתון תרתי גהינוס', והבן'.

כאשר צער האדם יודה אותך, כלומר שיודה אותך האדם בעת צערו, מלשון (איוב ו ב) 'לו שקול ישקל כעשי', שענינו הצער. 'שארית חמות' - שהיו מפותחות לבא על האדם וכו', תחגור ותעכב אותם ולא תביאים עליו. וזה הדרך משל למפתח החרב ומשיב אותה אל נדנה. ונאמר (ישעיה יב א) 'אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני', פירוש: אודך על מוסרך וקבלתיו באהבה, ובעבור זה שאודך על שאנפת בי - ישוב אפך ותנחמני'.

'שארית חמות תחגור' - בזכות 'חמת אדם תודך'

והנה מצינו בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ד יב) שכתב על מי שמודה לה' על צרותיו, שבזכות הודאתו יושע מצרתו מכאן ואילך. וזו לשונו 'ואם תמצא את החוטא תלאה ותקרה אותו צרה, ויצדיק עליו את הדין ויקבל המוסר באהבה, יהיה זה לו למגן מן היסורים הרבים הראויים לבא עליו, כמו שנאמר (תהלים עו יא) 'כי חמת אדם תודך, שארית חמות תחגור', פירוש:

וישקל אברהם לעפרון את הכסף

☆ בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחזת קבר ☆ לימוד לדורות מאברהם אבינו - לשנוא מתנות ולפזר מממונו למצוות ☆ יפזר מעותיו על המצוות ולא יעשה אותם בחינם ☆ אשתדלותא דקודשא בריך הוא דקיימא בעובדא - אסיר לנטלא ליה למגנא וברינקנייא ☆ אין הסט"א שולט במצוות שנעשים בדמים יקרים ☆ כל מצוה שקונה אותה ביוקר הרי זה מעולה יותר

אברהם אל עפרון, וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת, ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר'. ובפשטות יש להבין מדוע אברהם אבינו ע"ה הסכים לשלם לעפרון כסף מלא - אחר שלכתחילה עפרון הסכים לתת לו את השדה במתנה.

ויש לבאר זאת עפ"י מה שכתב רבינו בחיי (שם) בהאי לישנא 'והנה אברהם שונא מתנות היה ולא רצה לקבל מתנה ממנו, כי אם 'בכסף מלא' (בראשית כג ט), וכן דרכן של צדיקים. וכן מצינו בדוד המלך ע"ה שקנה

בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחזת קבר

'אדני שמעני, ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה הוא ואת מתך קבור' (כג טו). איתא בגמ' (בבא מציעא פז). 'כתיב (בראשית יח ה) 'ואקחה פת לחם', וכתוב (בראשית יח ז) 'ואל הבקר רץ אברהם', אמר רבי אלעזר: מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים. מנלן, מעפרון. מעיקרא כתיב (בראשית כג טו) 'ארץ ארבע מאות שקל כסף', ולבסוף כתיב (שם פסוק טז) 'וישמע

הבאר מים חיים (פרשתן ד"ה וגם יגיד) בזו הלשון 'וגם יגיד הכתוב בזה צדקת אברהם ושבחן, שלא רצה ליהנות מדברי תורה, והם רצו לתת לו במתנה לרוב חשיבותו, והוא לא רצה לקבל מתנות, אדרבה עוד פיזר ממונו למצוה ונתן כל אשר פסקו עליו והקצה כל השדה למצוה, אף שהיה יכול לצאת ידי המצוה בקצה שדהו לבד והשאר יחזיקנו לזריעה ולאיילנות, לא חפץ בזה, ונתכוון להידור מצוה ונויה, להדר קברי צדיקים במגרשי שדה סביב סביב. וממנו ילמדו הבריות איך להיות שונא מתנות וללכת בדרכיו, ולחפש בעצמו אם הגיעו מעשיו למעשה אברהם, אף במקצת דמקצת. וחז"ל אמרו (תנא דבי אליהו פרק כ"ה) 'לעולם יאמר אדם מתי יגיעו מעשיו למעשה אבותי, מעשה אברהם יצחק

הגרן ולא רצה לקבל מן ארונה שהיה נותן לו במתנה, וזהו שכתוב (שמואל ב' כד כב) 'ויאמר ארונה אל דוד יקח ויעל אדוני המלך הטוב בעיניו ראה הבקר לעולה והמוריגים וכלי הבקר לעצים'. והשיב לו דוד (שם פסוק כד) 'לא, כי קנה אקנה מאתך במחיר ולא אעלה לה' אלוקי עולות חנם', וכתוב (שם פסוק כד-כה) 'ויקן דוד את הגרן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים, ויבן שם דוד מזבח לה'".

לימוד לדורות מאברהם אבינו -

לשנא מתנות ולפזר מממונו למצוות

והנה ידוע שכל מה שאירע לאבות סימן לבנים (מדרש תנחומא פר' לך לך סי' ט), וממילא עלינו ללמוד מהנהגתם, ללכת בדרכיהם ולעשות כמעשיהם, וכפי שכתב

יח. בייטב לב (פרשתן ד"ה והנה) דייק בפסוקים רעיון נפלא ומאיר עינים, מדוע לכתחילה היה מדובר שאברהם יקבל את מערת המכפלה בחינם ולבסוף אברהם אבינו ע"ה ביקש לשלם בכסף מלא. וזו לשונו "בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחזת קבר". מתחילה כשביקש מהם למען שרה לא הזכיר מנתנת כסף, כי בקש אשר למענה ראוי להם לתת לו בחנם. אך אחר שאמרו לו שיתנו לו דייקא, אז לא רצה בחנם. והטעם יובן על פי מה שכתוב בחובת הלבבות שיער יחוד המעשה (פ"ה), שחסיד אחד בא לחנות לקנות איזה דבר, ואמר לו המוכר להוזיל לו המקח לאשר הוא ירא שמים, והשיב החסיד אין רצוני לקנות בעד יראת שמים, רק בעד מעות, עיין שם. והטעם פשוט, שאין הצדיק רוצה להנות מבני אדם ממעשיו הטובים בעולם הזה. ולכן למען שרה שכבר מתה, ביקש לכבודה קרקע בחנם, כי מצד מעשיה מגיע לה.

אמנם כשאמרו לו לתת לו למענו, אמר שלא בא לקנות בעד צדקותיו, רק בעד מעות. ולזה 'וידבר אתם לאמר, אם יש את נפשכם לקבור את מתי מלפני', כלומר שתחשבו את שרה במדרגה מעולה ממני, אז 'שמעוני וגו' ויתן לי את מערת המכפלה, כלומר בחנם למענה. אמנם אם לא למענה יעש, אזי 'בכסף מלא יתננה לי', כלומר למעני, בתוכם, כי למעני לא באתי ליקח בחנם, רק בעד כסף. וכאשר אמר לו עפרון לאמר 'לא אדוני', כלומר לא כסברתך למען שרה, רק למענך דייקא אתן לך בחנם, וזהו 'השדה נתתי לך' כו', כלומר למענך ולא למענה, ולכן 'וידבר אל עפרון' [וכו'], אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני, כלומר עכשיו שגם אתה אומר רק למעני, ולזה איני רוצה בשום אופן בחנם, רק בעד כסף. וזהו 'אך' - למעט, שלא בחנם רק בעד כסף, כי למעני איני רוצה רק לקנות, ולא מתנה, כנזכר לעיל.

דבר מה לצדקה בכדי שלא תהיה המצוה במגנא'².

ויעקב', ואנחנו אף אפס קצהו לא דמינו אליו'.

אשתדלותא דקודשא בריך הוא דקיימא בעובדא - אסיר לנטלא ליה למגנא ובריקנייא

ולהלן ממשיך הזוה"ק בזו הלשון (בתרגום ללשון הקודש) 'ואם תאמר, הרי כתוב (ישעיה נה א) 'לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב', שהרי הוא בחנם (והשתדלותה בלא כסף), וזו השתדלות לקוב"ה. אלא השתדלות של התורה - כל מי שרוצה זוכה בה. השתדלות כדי לדעת את הקב"ה - כל מי שרוצה, זוכה בו בלי שכר כלל. אבל השתדלות בהקב"ה שעומדת במעשה, אסור לקחת אותה לחנם ובריקנות, כי איננו זוכה כך באותו מעשה כלל להמשיך עליו רוח הקדש, אלא בשכר שלם'³.

יפזר מעותיו על המצוות ולא יעשה אותם בחינם

ובזוה"ק (פר' תרומה קכת.) מובא (בתרגום ללשון הקודש) 'פתח רבי שמעון בתחילה ואמר: 'ויקחו לי תרומה, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי' (שמות כה ב). 'ויקחו לי', מי שרוצה להשתדל במצוה ולהשתדל בקדוש ברוך הוא, צריך שלא ישתדל בו בריקנות ובחנם, אלא צריך האדם להשתדל בו כראוי כפי כוחו'⁴.

ובאגרא דפרקא (אות רפא) הביא את דברי הזוה"ק הללו, וכתב 'מוזה סמכו אנשי מעשה הקדמונים, בעת שכיבדו אותם בכיבודא דמצוה, במילת בן זכר וכיוצא, ואפילו לעלות לתורה, היו נותנים

ט. זו לשון הזוה"ק 'פתח רבי שמעון ברישא ואמר: 'ויקחו לי תרומה, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי'. 'ויקחו לי', האי מאן דבעי לאשתדלא במצוה ולאשתדלא ביה בקודשא בריך הוא, אצטריך דלא ישתדל ביה בריקנייא ובמגנא, אלא אצטריך ליה לבר נש לאשתדלא ביה כדקא יאות כפום חיליה'.

כ. מסופר על רבה של העיר בני ברק הגר"י לנדא זצ"ל, שביקש להנהיג בעירו, שטבילת מצוה במקוואות העיר תהיה ללא תשלום, אך החזו"א זצ"ל לא הסכים עמו, באמרו, שמצוות צריכים לקנות בכסף.

כא. זו לשון הזוה"ק 'ואי תימא הא כתיב (ישעיה נה א) 'לכו שברו ואכלו, ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב', דהא איהו במגנא (ואשתדלותה בלא כסף), ואיהו אשתדלותא דקודשא בריך הוא. אלא אשתדלותא דאורייתא - כל מאן דבעי זכי בה. אשתדלותא דקודשא בריך הוא למנדע ליה - כל מאן דבעי זכי ביה בלא אגרא כלל. אבל אשתדלותא דקודשא בריך הוא דקיימא בעובדא, אסיר לנטלא ליה למגנא ובריקנייא, בגין דלא זכי בהווא עובדא כלל לאמשכא עליה רוחא דקודשא אלא באגר שלים'.

וראה בשו"ת תורה לשמה (מהבן איש חי זיע"א, סי' ג), שלמד כמה הלכות וחידושים נפלאים מדברי הזוהר הנ"ל, וזו לשונו 'והלכתא אחריתי אגב אורחאי אמינא לכו, כי ע"פ דברי זוה"ק הנזכרים,

וראה בספר חרדים, שכתב בהקדמתו כמה תנאים לקיום המצוות 'שאדם צריך לזוהר בכל מצוה ומצוה לעשות כהלכתה כדי שתקובל לרצון לפני מלכנו יוצרנו ית' ולא ניעול בכיסופא לעלמא דאתי'. ובתנאי הי"ז כתב 'שלא יעשה המצוה בחנם אלא יקנה אותה בשכר שלם ולא יקפיד כלל, כדי להעביר רוח הטומאה, כדאיתא בזוהר בפר' תרומה זה לשונו שם 'ויקחו לי', מאן דבעי לאשתדלא במצות ולאשתדלא ביה

בקוב"ה, אצטריך דלא ישתדל ביה בריקניא במגנא' וכו' ^{כב}.

אין הסט"א שולט במצוות שנעשים בדמים יקרים

ובאור החיים (שמות כא ד ד"ה עוד נראה) כתב על הפסוק 'כי תקנה עבד עברי, שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם', וזו לשונו 'ואומרו תיבת 'חנם', לרמוז על יד מי תהיה היציאה על ידי חנם, שהוא

שהפליג בשבח המצוה שאדם קונה בממון, עד שאמר בדרך ההפלה בזו הלשון 'אבל אשתדלותא דקוב"ה דקיימא בעובדא אסיר לנטלא ליה למגנא ובריקנייא' וכו', הנה מזה יש לנו ללמוד ענין אחר, שאם האדם קנה אתרוג כשר קודם יו"ט כדי ליטול אותו ביו"ט, ואחר כך שלחו לו במתנה חלוטה אתרוג אחר מעיר אחרת ונעשה אצלו שנים, לא יברך הוא אלא על אתרוג שקנה בדמים, ואע"פ שאתרוג הב' שבא לו במתנה הוא הדור יותר ומשובח מאד, ואמרו רז"ל (בבא קמא ט): 'הדור מצוה עד שלישי', עם כל זה, יתרון זה שיש באתרוג שקנה בדמים, הוא עדיף טפי ויברך עליו. אך מאחר שאתרוג הב' הוא הדור הרבה, יטלנו אחריו ויעשה בו נענועים. ועם כל זה, הנענועים של ההלל והקפות יעשה באותו שקנה בדמים, וכל זה לדידיה אבל לאחרים שרוצה ליתן להם במתנה על מנת להחזיר, ודאי אותו ההדור עדיף.

גם עוד מלתא אחריתי אמינא על פי זה"ק הנזכרים, והאי מלתא שכיחא אצל בני אדם. והוא, כי ידוע שברכת 'שהחינו' על פרי חדש היא ברכת שבח והודאה להקב"ה, ויש בה מצוה רבה. וגם בזה יזוהר האדם לברך על פרי חדש שקנהו בדמים. ואם נזדמן ששלחו לו אחרים פרי חדש במתנה, או שהיה יושב אורח על שלחן אחרים והביאו על השלחן פרי חדש והוא עדיין לא בירך 'שהחינו', לא יברך על זה, אלא יקנה במעות ויברך 'שהחינו'. וכן ראיתי חסידים ואנשי מעשה מדקדקים בזה, לברך 'שהחינו' על פירות שקנו בממון משום חיבוב מצוה. והנה אנכי פתחתי לכם פתח בזה הענין, ואתם תלמדו מזה לכמה דברים ואין צורך לפרטם. והיה זה שלום, וא-ל-ש-די ה' צבאות יעזור לי'.

כב. מרגניתא טבא אשכחנא בדברי מאיר (ליקוט אמרוי של הרה"ק ר' מאיר מפרימישלאן זיע"א, לקוטי תהלים) על הפסוק (תהלים קיט קמ) 'צרופה אמרתך - מאד, ועבדך אהבה', וזו לשונו 'שמעתי שפעם אחת אמר לפרש בלשון זה: 'צרופה' לשון מצורף, ומצרפתה אמרתך התורה והמצוות שלך עם 'מאד', היינו ממון כנאמר (דברים ו ה) 'בכל מאודך' (עין ברכות סא:), ואי אפשר לקיים שום מצוה בעולם בלי מעות, שלכל המצוות צריכין מעות, כמו מצות תפילין וציצית ומזוזה וסוכה ואתרוג, ובפרט במצוות שבין אדם לחבירו, וכמעט אין מצוה בעולם שלא נצרך לה מעות, ובלי מעות אי אפשר כלל לקיימו כתיקונו, ואם כן על ידי זה 'ועבדך' - 'מאיר', גם כן 'אהבה'

אות וא"ו - ותרנות) בהאי לישנא 'ובמקום מצוה, כגון בצדקה ובשאר מצוות התלויות במעוה, כגון לקנות רב וחבר וספרים, יהיה ותרן גדול. ואדרבה, כל מצוה שקונה אותה ביוקר הרי זה מעולה. והזהר (פר' תרומה קכח.) נתן סימן: 'חנם בלא מצוה', כי הקליפה בהפקירא ניחא לה, על כן יבזבו בשביל מצוה. ואין להניח שום מצוה בשביל דמיה, שהרי רבן גמליאל לקח אתרוג באלף זוז (סוכה מא:), ובתנאי שלא יבזבו יותר מחומש, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (כתובות ג.) 'המבזבז, אל יבזבו יותר מחומש' כד.

ס"מ וחילותיו שהם נרמזים בתיבת 'חנם', כאומרם בספר הזוה"ק (פר' תרומה קכח.), כי במילי דמגנא הוא זינייהו דההיא סטרא, ולזה לא שלטי בדבר מצוה שעושה האדם בדמים יקרים. וכן תמצא שכל דבר טומאה בא בחנם, מה שאין כן דבר מצוה וקדושה צריך להם טורח גדול ודמים יקרים כד.

כל מצוה שקונה אותה ביוקר הרי זה מעולה יותר

על דרך דבריו כתב השל"ה (שער האותיות

– המעוה, כי המעוה נחשב כל כך, שאי אפשר לקיים בלעדו שום מצוה, ואי אפשר לעבוד אותו ולקיים אמרתך בלי מעוה.

כג. באמרי חיים (קונטרס הליקוטים, פרשתן) מובא בהאי לישנא "ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה הוא". פרש"י (שם) 'בין שני אוהבים כמונו'. וכי הכיר אברהם את עפרון קודם לכן, ואיך נעשו פתאום אוהבים. אלא אפשר לומר, שפירושו, שנינו אוהבים משהו, אני אוהב כסף ואתה אוהב מצוות. בעדי שאני אוהב כסף אין ארבע מאות שקל כסף כלום, וכמאמר הכתוב (קהלת ה ט) 'אוהב כסף לא ישבע כסף', ובעדך שאתה אוהב מצוות, הרי לא ישווה בעיניך כל הון בעד קיום מצוה, ואם כן ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה הוא'.

כד. ידוע מנהגו של האריז"ל, שכאשר היה קונה ד' מינים, היה פותח את ארנקו ואומר למוכר: טול כמה שכר שמגיע לך בעבור ארבעת המינים ולא היה מתווכח כלל על המעוה שלקח הימנו.

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזו שליט"א

דיני ספיית איסור לקמן
ושביתת בנו

דיני ספיית איסור לקטן ושבתת בנו

איסור ספיה לקטן

א. אסור מן התורה לגרום לקטן בידים לעבור עבירה - ואפי' לקטן בן יומו, וכגון להאכיל לקטן בן יומו מאכל איסור או לטמאות כהן קטן בן יומו למת וכל כיו"ב, והוא הדין שאסור לומר לו לעשות מלאכה בשבת או לעשות כל פעולה אחרת שיש בה איסור, ודין זה הוא הנקרא בשם 'איסור ספיה'^א.

העמדת איסור לפני הקטן

ב. איתא בשו"ע^ה שמ"ג ס"י שאף שהעמדת מאכל שאסור לאוכלו לפני הקטן חשיבא נמי כספיית איסור שהרי בודאי יבוא לאכלו, מ"מ העמדת חפצים שיבוא לעשות בהם מלאכה בשבת אינו נחשב כספיית איסור ומשום דאינם 'חפצא דאיסורא'^ה.

אמירה לנכרי לספות איסור לקטן

ג. אסור לומר לנכרי לספות איסור לקטן מדין אמירה לעכו"ם שבות, אך אינו נחשב שהישראל עובר בזה על איסור דאורייתא וכאילו סופהו בידים^ה.

שבתת בנו

ד. כאמור, איסור ספיה הוא דין בכל איסורי תורה ולא דוקא בבנו רק הוא הדין לכל קטן, אך יתירה עליו מצות שבת שנתחדש בזה דין נוסף של 'שבתת בנו' וכדכתיב בפ' יתרו "לא תעשה מלאכה אתה ובנך" והיינו שלא יגרום לבנו הקטן לעבור על אחד ממלאכות שבת^ה.

א. מקור איסור ספיה הוא בסוגיא דיבמות קי"ד ע"א ונלמד מאיסור שרצים דכתיב בהו 'לא תאכלום' ודרשו חז"ל לא תאכלום להזהיר גדולים על הקטנים שלא יאכילום איסור, וכן מצינו גבי דם וגבי טומאת כהן, ועיי' בס' שמ"ג ובמ"ב סק"ד.

ב. עיי' שמ"ג מ"ב סק"ה.

ג. עיי' רש"י בפ' יתרו פ"כ פ"י בשם המכילתא וברמב"ן שם, וכ"ה ברשב"א שבת קנ"ג ע"ב ובשעה"צ ס' של"ד סקנ"ד.

גדר איסור שבייתת בנו

ה. נחלקו הראשונים והפוסקים בגדר איסור שבייתת בנו – די"א שגדרו כגדר איסור ספיה ואין חילוק ביניהם^ד, וי"א שגדרו חמור מאיסור ספיה ואף בקטן העושה לדעת אביו עובר האב באיסור תורה של שבייתת בנו^ה, ועכ"פ לדברי כולם יש בזה משום איסור דרבנן.

ספיה לקטן באיסור דרבנן

ו. נחלקו הראשונים בדין ספיה לקטן באיסור דרבנן – דדעת הרמב"ם שאף בזה איכא איסור ספיה מדרבנן, ואילו דעת הרשב"א שלעולם אין בזה איסור ספיה ורק אסרו משום 'דלמא אתי למיסרך' [ור"ל שיתרגל הקטן לעשות כן לכשיגדל] ובמקום שנעשה האיסור לצורך הקטן עצמו לא גזרו^ו. ולענין הלכה לכתחילה יש להחמיר כהרמב"ם אך במקום הצורך יש להקל כהרשב"א ולהתיר אף לצוות על הקטן שיעשה מלאכה לצורך עצמו^ז. ויש להדגיש שכל זה הוא דוקא בקטן שעדיין לא הגיע לחינוך, אך באם כבר הגיע לחינוך [והיינו בכל מקום לפי

ד. ולפי"ז כל החילוק בין איסור 'ספיה בידים' לאיסור 'שבייתת בנו' הוא רק בחומר האיסור, דאיסורי דשבת חמירי טפי, וכ"ה באחיעזר ח"ג סי' פ"א אות כ"ג בשם הגר"ח. ונראה שזהו ג"כ שיטת רש"י והנימוק^י ביבמות קי"ד שם. ועיין בספר משכנות אפרים (להגר"א בורדיאנסקי) בפתחה שהביא עובדא מהגר"ח שאירע בעירו שנקרע העירוב בשבת, וראה הגר"ח לאשה אחת ששלחה את בנה הקטן שיוציא ויטלטל את סיר הטשולנ"ט במקום שנקרע העירוב, וא"ל הגר"ח להקטן בלשון ציווי 'שטעל זיך אפ', אך האשה ההיא המשיכה לצוות על בנה שימשיך במעשיו, וחזר הגר"ח והתרה בה בפני שני מלווי שעוברת בזה על איסור דאורייתא בפרהסיא של שבייתת בנו וכדכתי' לא תעשה מלאכה אתה ובנך, אך היא לא שמעה לו והמשיכה לצוות על בנה כנ"ל, ובמוצאי שבת שיגר הגר"ח מכתב לבעלה, וכתב לו שאשתו מחללת שבת בפרהסיא ודינה כעכו"ם לכל דבר – יינה יין נסך, פיתה פת עכו"ם, ואינה נאמנת לכל דינים שבתורה עד שתעשה תשובה, ע"כ המעשה. והיינו דנקט הגר"ח שהעובר על איסור שבייתת בנו דינו כעכו"ם לכל דבר וככל איסורי שבת.

ה. כ"ה בשעה"צ סי' של"ד סקנ"ד, וכבר העירו בזה שהמ"ב סתר משנתו בס' רס"ו ביאה"ל ס"ו שהביא את דברי השלטי גבורים בשם הריא"ז שאף בקטן העושה על דעת אביו אין אביו מצווה מהתורה להפרישו.

ו. עיי' בשוע"ה ס"ז דכאשר עושה הקטן מלאכה לצורך עצמו יודע הוא שכל ההיתר היינו רק משום שהוא לצורכו ולא יטעה לחשוב שמותר לעשותה אף לכשיגדל.

ז. עיי' בביאה"ל סי' שמ"ג שהעתיק מדברי תשו' רעק"א על דבר טלטול הספרים לביהכ"נ

עניינו ובמלאכת שבת שיעורו כשמבין שאסור לעשות כן בשבתן שוב יש לדון ולאסור משום חינוך.

ספיה לקטן באיסור דרבנן לצורכו ולצורך אחרים

ז. זה שאמרנו שיש להתיר במקום הצורך ספיית איסור דרבנן כאשר עושה כן הקטן לצורך עצמו, היינו דוקא כאשר עושה כן לצורך עצמו בלבד, ואולם כאשר עושה כן לצורך כל בני הבית והוא מכללם אינו חשיב 'צורך עצמו' ויש לאסור¹. ומן האמור יש ללמוד שאסור לומר לקטן לכבות העלעקטער² או להדליקו לצורך כל בני הבית ואף שהוא איסור דרבנן, ואפילו אם הוא קטן שעדיין לא הגיע לחינוך, ולפי שיש בזה משום איסור ספיה בידיים ואם הוא בנו הרי יש בזה גם איסור נוסף משום שבתת בנו³.

במקום שאין עירוב על ידי תינוק, אי יש לסמוך בזה על הרשב"א דאיסור דרבנן ספינן ליה בידיים, והשיב הרעק"א דזה אינו, דהא הר"ן כתב בפ' כל כתבי להדיא דאף להרשב"א ספינן ליה רק לצורכו ולא לצרכינו, ואדרבה מחינן בידיה, אך יש תקנה ליתן להתינוק סידור וחומש שישא לבית הכנסת לצורך עצמו להתפלל ולשמוע קריאת התורה, וממילא יצטרף הגדול עמו להתפלל יחד ע"כ. והנה יל"ע דעד כאן לא מיירי הרשב"א אלא מדין איסור ספיה אך כשאומר לבנו הקטן לעשות מלאכה פתיך ביה איסור נוסף של שבתת בנו, וחתני הגר"א ווייס שמע מהגר"ר מענדל אטיק שבאמת כל התירא דהרשב"א אינו אלא בקטן שאינו בנו, אך בבנו הקטן שוב יש לאסור מדין שבתת בנו ואף הרעק"א לא התיר אלא בקטן שאינו בנו, וצ"ע דסתימת הפוסקים אינה מורה כן, ולענין מעשה נראה ודאי שהמיקל במקום הצורך יש לו לחוש לאיסור שבתת בנו ולהשתמש דוקא בקטן שאינו בנו.

ח. עיי' בספר אורחות שבת פכ"ד הערה י"ח שהוכיח כן מהא דאסור לקטן לכבות דליקה ואע"פ שכיבוי הוא מלאכה דרבנן שהרי היא מלאכה שאצל"ג והקטן עושה כן גם לצורך עצמו.

ט. ועיי' במ"ב סי' של"ד סקס"ו שהביא את דברי הב"י בשם רבינו ירוחם שהאיסור שאמרו בקטן הבא לכבות אינו רק בעושה על דעת אביו אלא ה"ה בעושה על דעת שאר בני אדם, והמבואר בזה דמלבד כל הנ"ל יש לנו איסור נוסף של אמירה לקטן ודומיא דאמירה לנכרי ובקטן העושה מלאכה בעבור ישראל יש למחות בידו, וכ"ה בשעה"צ שם סקנ"ד ובמ"ב שמ"ג סק"א.

והנה עיי' בשווע"ה סי' שמ"ג ס"ו שכתב דלפי הרשב"א הסובר שבאיסור דרבנן לא אסרו חכמים משום ספיה רק משום דילמא אתי למיסרך, יש להתיר לומר לקטן לעשות מלאכה דרבנן לצורך הגדולים אם הוא דבר שנעשה באקראי בעלמא ולא באופן תדיר, וטעמו דבדבר הנעשה באקראי אין לחוש דילמא אתי למיסרך, והוסיף שם השווע"ה דמיהו עדיין יש לאוסרו משום איסור

פתיחת פריזדע"ר שנדלק בו עלעקט"ר

ח. מי ששכח לכבות העלעקט"ר שבפריזדע"ר בע"ש מותר לו ליקח תינוק שאינו בנו' ולומר לו שיכול ליטול מהפריזדע"ר איזה מאכל טוב לצורך עצמו.

אמירה לקטן וכמו שאסרו אמירה לנכרי, ומסיק דבאמת לא שרי אלא באופן שמותר לומר לנכרי וכגון לצורך מצוה וכיו"ב ע"כ, ויש להדגיש שאף לשיטת השוע"ה היינו דוקא בקטן שלא הגיע לחינוך אבל בהגיע לחינוך שוב יש לדון בזה גם משום מצות חינוך. והנה יל"ע אמאי לא חשש בזה הרב לאיסור שבייתת בנו, ואולי י"ל דסבירא ליה כעין שכתב בתשו' חת"ס או"ח סי' פ"ג דכל איסורא דשבייתת בנו היינו דומיא דמחמר שמשנתת האב קצת בעשיית הקטן, ולזה ס"ל דאף בעושה על דעת אביו או בציווי ליכא איסורא דשבייתת בנו רק אם משנתת עמו קצת בעשייתו, ואם כנים אנו בזה הלא נפקא לן חידוש לדינא והיינו שעדיף טפי לצוות לקטן שיכול לעשות המלאכה בעצמו מאשר להשתמש בתינוק קטן שצריך לסייעו עמו קצת במלאכתו, וצע"ב.

י. דבבנו יש לדון משום איסור שבייתת בנו וגם בהגיע לחינוך יש לאסור משום מצות חינוך.

